

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада 2020 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

Використовуючи символи-слова, можна сформувати індивідуальний авторський реєстр системи символічного ряду.

Література

1. *Беляєв В.* Можливості «застарілого» жанру та одна хибна концепція. К.: *Радянське літературознавство*. 1965. №3. С. 57. 2. *Землянська А. В., Шарова Т. М., Шаров С. В.* Аналіз навчального плану бакалавра спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія, 8 (76). 2019. С. 119–122. 3. *Землянська А. В., Землянський А. М.* «Свій» / «чужий» простір у романі П. Загребельного «Тисячолітній Миколай». *British Journal of Science, Education and Culture*. Vol. 1. London: London University Press, 2014. P. 37–42. 4. *Павленко О. М., Шаров С. В., Москальова Л. Ю., Шарова Т. М., Коваленко А. С.* Реалізація дистанційної форми навчання засобами платформи Moodle у процесі підготовки майбутніх філологів. Інженерні та освітні технології. 2019. Т. 7. №3. С. 106–121. 5. *Тютюнник Г.* Повести и рассказы. Сборник. Москва, Советский писатель. 1989. 720 с. 6. *Яшукович Л.* Любов – милосердя – щастя: категорії українських письменників. *Жовтень*. 1976. № 6. С. 73–78.

Олена Мартакова,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
факультету іноземних мов
Університету Ушинського
Науковий керівник: к.філол.н., доц. А. І. Демчук

МОВНА ГРА В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ

Статтю присвячено актуальному питанню дослідження феномену мовної гри у англійськомовному газетному тексті. На основі аналізу наукових джерел мовну гру було розділено на 2 групи – у широкому та вузькому розумінні; виділено 8 функцій мовної гри, а стилістичні засоби її створення поділені на рівні використання в газетній мові. У статті наведено приклади вживання гри слів у публіцистиці, визначено перспективні напрями дослідження.

Ключові слова: мовна гра, каламбур, газетна мова, стилістичні засоби.

This article is devoted to the pressing issue of word play research in English newspaper text. Based on the scientific sources analysis, word play was separated into two big categories – in its broad and narrow meaning. Furthermore, we distinguished its functions, divided the stylistic devices into language levels of their use in newspaper texts. This article lists examples of word play use from publicistics, determines the perspectives of research.

Keywords: wordplay, pun, newspaper language, stylistic devices.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У прагненні уникнути сухої монологічної, офіційної, знеособленої газетної мови попереднього періоду сучасна мова газет стає більш живою і експресивною, намагається здобути уваги читачів своїм стильовим, змістовим та ідеологічним різноманіттям. Мовна гра стає вагомим інструментом у написанні газетних статей, сприяє розвитку публіцистичного стилю загалом. При цьому феномен мовної гри у сучасній лінгвістиці вивчено недостатньо. Завдяння цієї роботи полягає в необхідності вивчення мовної гри як засобу збагачення мови поза межами художнього тексту, що повинно

покращити мовну та мовленнєву компетенції носіїв іноземної мови. Крім того, вивчення історії цього феномену дозволить визначити сучасні тенденції розвитку газетно-публіцистичного стилю загалом. ЗМІ значною мірою впливають на ідеологію суспільства та його погляди. Знання таких методів впливу, їх функцій дозволить зберегти об'єктивність інформації у майбутньому.

Аналіз наукових досліджень. Проблема мовної гри активно вивчалася протягом ХХ сторіччя такими вченими, як С. Аттардо (мовна гра як явище тотожне каламбуру) [7], Л. Вітгенштайн (мовна гра як повсякденний засіб спілкування) [2], Р. Леппіхальм (мовна гра на різних рівнях мови) [8]. У ХХІ сторіччі цей феномен вивчали Б. Ю. Норман (мовна гра як творче використання мовних засобів) [4], В. З. Санніков (мовна гра як свідоме порушення норм мови) [5] та О. П. Сковородніков (мовна гра як засіб створення влучних висловлювань комічного характеру) [6].

Аналіз даних наукових джерел показує, що в наш час не існує узгодженого тлумачення феномену мовної гри. У багатьох словниках літературних термінів «мовна гра» замінюється термінами «гра слів» та «каламбур», а вчені не здатні дійти спільної думки щодо її пояснення, створюючи тим самим 2 групи з розбіжними поглядами.

Метою статті є аналіз лінгвістичних особливостей мовної гри в англійськомовному газетному тексті. Поставлена мета передбачає вирішення низки конкретних **завдань**: проаналізувати наукову літературу з теми мовної гри; визначити лінгвістичні особливості мовної гри; класифікувати мовну гру з точки зору різних підходів її вивчення (сучасного та традиційного); проаналізувати феномен мовної гри на прикладі англійськомовних газет; виокремити стилістичні прийоми притаманні мовній грі.

Виклад основного матеріалу. Автором терміна «мовна гра» є австрійський філософ Л. Вітгенштайн, який вивчав цей феномен саме у філософському аспекті. За його думкою це особлива діяльність носіїв мови, метою якої є створення змістів, що демонструють зв'язок мови із законами природи та логіки [2]. Пізніше цим явищем зацікавилися лінгвісти.

Найбільш поширеною думкою є те, що мовній грі властиві нетрадиційність, порушення норм та стандартів мови цілеспрямованого характеру [4; 5; 6]. Така аномативність спрямована на створення влучних, часто комічних, висловлювань. Для створення мовної гри потрібно чітко розуміти норми комунікації та стандарти мови, адже в її основі лежить свідоме порушення стереотипів.

Після аналізу наукової літератури було виділено так функції мовної гри: експресивна (виражає ставлення адресанта до предмета висловлювання); естетична (створення нових форм); поетична (зосередження уваги на повідомленні); розважальна (підвищення настрою адресата); комічна (створення жартівливого настрою); впливова (вплив на погляди адресата через використання певних засобів мови адресантом); мовотворча (збагачення словникового складу мови); атрактивна (привернення та утримання уваги аудиторії). Найбільш продуктивними в мові газет є експресивна, розважальна, впливова та атракційна функції. Деякі дослідники, як, наприклад, І. В. Арнольд,

повністю заперечують наявність естетичної та поетичної функції в публіцистичному стилі [1].

Мова газет – це різновид мови ЗМІ. Найбільш широкоживаним стилем написання газетних статей є газетно-публіцистичний стиль. Згідно з М. Кожиною, газетна мова виконує 2 основні функції: 1) інформаційну та 2) впливову [3]. При цьому переконливість газет безпосередньо залежить від їх експресивності. Завдяки цьому з'являється тенденція до використання мовної гри в газетах.

За допомогою мовної гри можна обійти цензуру, викликати задоволення у читача, привернути увагу цільової аудиторії. З'явлення мовної гри в газетному тексті зумовлено прагненням по-новому позначити конкретний елемент дійсності, привернути увагу читача та запам'ятатися, ставши новою темою для обговорення.

Існує декілька тлумачень поняття мовної гри. Більшість із них можна поділити на 2 групи: 1) мовна гра у вузькому розумінні (традиційний підхід) та 2) мовна гра у широкому розумінні (сучасний підхід). Між ними існують як подібності так і розбіжності.

Мовна гра у вузькому розумінні – це поняття повністю тотожне стилістичному прийому каламбуру [7]. Прихильники цього тлумачення – такі мовознавці, як С. Аттардо, В. Редферн, О. Тимчук.

Мовна гра у широкому розумінні – це використання будь-яких мовних одиниць, стилістичних засобів або категорій для створення влучних висловлювань [4; 5; 6]. Прихильниками такої точки зору є Б. Норман, В. Санніков, О. Сковородников.

Основна й найбільш типова форма мовної гри – каламбур. Його виокремлюють усі дослідники мовної гри. Каламбур – це лексичний стилістичний прийом, який будується на явищах омонімії (омофонії та омографії) або паронімії, будь-якої форми полісемантичності слів [7]. Особливість каламбурів полягає в тому, що вони одночасно використовують декілька значень слова. При цьому ці значення не можуть бути випадковими, вони протиставляються один одному через контекст.

Цікавим є те, що каламбур може відбуватися на різних рівнях мови. На лексичному рівні він побудований на багатозначності слів, на синтаксичному – антанаклазою, на фонетичному рівні він створений за допомогою омофонії, на графічному – омографії, а на морфологічному рівні через явище паронимазії.

Так, наприклад, на сторінках газети «The Guardian» у статті «Klaas-Jan Huntelaar penalty eases pain of Holland's permanent understudy» [9] використано наступний каламбур: «The enemy team better watch out – even Holland's second team are first Klaas!». В основі каламбуру лежать пароніми Klaas та class, де Klaas – це ім'я футболісту. Якщо не зважати уваги на паронімію в цьому реченні, його значення втрачається («first Klaas» не має сенсу якщо його не розуміти у значенні «first class»). Таким використанням мовної гри автор не тільки перебільшує заслуги команди, але ї підкреслює талановитість одного з гравців. Мовна гра у цьому випадку створюється на лексичному рівні, виконує експресивну, розважальну, комічну, впливову та атрактивну функції. Використавши гру слів

газета тим самим покращила свою мнемоніку: у такого тексту більше шансів стати темою для розмови, розповсюдитися і здобути популярності серед читачів.

Синтаксичним різновидом каламбуру є антанаклаза – стилістичний прийом, повторення одного і того ж слова у різних його значеннях. Повторюватися при цьому можуть не лише слова, але і уся фраза – кожного разу у новому значенні. До цього прийому також відноситься вживання омонімів чи різних омонімічних форм слова. Створення контрасту на основі різних значень одного і того ж самого слова може підсилити емотивну, естетичну та впливову функції вислову. Крім того, через часті повтори покращується мнемоніка тексту.

Прикладом антанаклази є заголовок іншої статті «The Guardian»: «The rise and rise of ugly buildings» [9]. У цьому реченні «rise» використовується два рази, кожного разу в іншому значенні: 1) «rise» у значенні «підвищення», побудови високих будівель, та 2) «rise» у значенні зростання їх популярності, виникнення тенденції до їх побудови. Мовна гра відбувається на синтаксичному (повтор) та лексичному (полісемантичність слова) рівнях, виконує експресивну, розважальну, впливову та атрактивну функції.

Згідно з широким розумінням феномену, мовна гра створюється будь-якими стилістичними чи риторичними засобами мови. Найбільш загальнозживаними з них є: метафора та її різновиди, спунерізм, малапропізм, оноματοпея, паліндром, анаграма, мондегрін, оксюморон, хіазм, телескопія, іронія, сарказм.

Інший приклад мовної гри з «The Guardian» помітен у статті «Djokovic and Nadal set up prospect of final showdown in inaugural ATP Cup»: «If Medvedev is the volcano of tennis, Evans surely is the placid lake.» [9] У цьому випадку в одному реченні відбувається використання аж двох стилістичних засобів: метафор «volcano» та «placid lake» та їх протиставленні. При цьому антитеза створена за використанням антонімів. Використання антитези допомагає читачеві краще зрозуміти позицію автору, підсилюючи експресивну та впливову функцію газети. Крім цього реалізуються розважальна, атрактивна та навіть естетична функції.

Висновки і перспективи дослідження. Визначення мовної гри по наш час викликає розбіжності в поглядах мовознавців. Всі лінгвісти погоджуються, що каламбур – це засіб мовної гри, але прихильники сучасного підходу виокремлюють більше її різновидів.

Газетно-публіцистичний стиль використовує прийоми і засоби наукового, офіційно-ділового та художнього стилів. Вибір мовних засобів, якими користується преса, має усвідомлений, цілеспрямований характер. Оскільки переконливість газет і залучення читача значною мірою залежить від експресії, в газетній мові використовується мовна гра. При цьому в наш час помітна тенденція до збагачення публіцистичного стилю засобами експресивності.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у встановленні функцій мовної гри та їхнього впливу на інформаційну якість мови газет.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва: Наука, 2005. 13 с.
2. Вітгенштайн Л. Філософські дослідження. Київ : Основи, 1995. 309 с.
3. Кожина М., Дускаева Л., Салимовский В. Стилистика русского языка. Москва: Наука, 2010. 464 с.
4. Норман Б. Ю. Игра на гранях языка. Москва: Флинта, Наука, 2006. 344 с.
5. Санников В. З.

Русский язык в зеркале языковой игры. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 552 с.
6. Сковородников А. П. Игра как прием текстопорождения. Кол. монография под ред. А. П. Сковородникова. Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2010. 341 с.
7. Attardo S. Linguistic Theories of Humour. Berlin: Mouton de Gruyter, 1994. 426 p.
8. Leppihalme, R. Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions. Clevedon : Multilingual Matters Ltd, 1997. 256 p.
9. The Guardian: US Edition. Sport news, comment and results <https://www.theguardian.com/us/sport>

Олена Марчук,
к.філол.н., доц. кафедри української філології і
методики навчання фахових дисциплін
Університету Ушинського
Тетяна Тодорова,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
філологічного факультету
Університету Ушинського

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄСЛІВНОЇ СИНОНІМІКИ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕСТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ О. ГОНЧАРА «ЦИКЛОН»)

У статті розглянуто особливості дієслівної синоніміки на матеріалі роману О. Гончара «Циклон». Проаналізовано проблему використання дієслівної синоніміки та синонімічних рядів, зокрема на позначення слів зі значенням емоцій та почуттів.

Ключові слова: дієслово, синонім, синонімічний ряд, емоція, почуття, емоційний стан.

The article considers the peculiarities of verb synonymy on the material of O. Gonchar novel "Cyclone". The problem of using verb synonyms and synonymous series, in particular, to denote words with the meaning of emotions and feelings is analyzed.

Key words: verb, synonym, synonymous series, emotion, feelings, emotional state.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідження лексики як системи, її внутрішньої організації, взаємозв'язків, семантичної структури – одне з важливих завдань сучасного мовознавства. Створення єдиної семасіологічної теорії зумовлює необхідність вивчення різного типу лексико-семантичних груп лексики, сукупність яких в основному визначає лексико-семантичний склад мови.

Аналіз наукових досліджень. Проблема синоніміки в українському мовознавстві досліджена достатньо широко. Над дослідженням синонімів працювали такі вчені, як Є. Абрамова, Є. Береговська, І. Білодід, Л. Булаховський, В. Ващенко, Г. О. Винокур, П. Деркач, М. Жовтобрюх, О. Реформатський, А. Черемісіна, В. Фаворін та інші.

Мета статті: встановлення семантичних особливостей дієслівної синонімії як засобу позначення емоцій та почуттів в мові художнього твору. Аналіз функціонування синонімів та синонімічних рядів у романі О. Гончара проводився з урахуванням лінгвістичних та позамовних факторів. У роботі ми